

MARTA MATA I GARRIGA
(1926-2006)

Marta Mata pertany a una generació d'infants afortunada i desgraciada alhora, aquella generació que va gaudir de la millor escola que ha tingut mai el nostre país, però de la qual en va viure també la destrucció. Potser perquè va viure intensament aquest infortuni com a nena, deixeble al Grup Escolar Pere Vidal i a l'Institut Escola, i filla d'Àngels Garriga, mestra represaliada, convertí aquesta adversitat en la seva força, una força suau, vital, plàcida, constant, delicada, infatigable, tranquil·la, coherent.

La seva vida i obra estan marcades pel compromís de recuperació. Recuperació de les llibertats, de la democràcia, de la llengua catalana i alhora de l'educació i de l'escola, recuperació de tot allò que la dictadura havia volgut matar. L'activitat de Marta Mata per recobrar l'educació i l'escola s'inicia en plena clandestinitat, discretament i decidida, treballant amb la realitat social del moment, col·laborant en la creació d'escoles i en la seva coordinació, formant milers de mestres del país per millorar i transformar el present, i pensant en unes noves coordenades per al futur.

Per a ella recuperar no és reproduir. El seu profund coneixement de l'obra de la República li feia obrir fronteres, descobrir nous corrents de pensament pedagògic, retrobar el diàleg entre el món educatiu d'aquí i el de fora. Un diàleg del qual en sorgien complicitats per seguir treballant, aprofundint, aprenent i transformant la realitat educativa, una realitat que respecta els infants i joves, que vetlla pels seus aprenentatges com a persones actives. Calia recuperar també la manera de fer de mestre i de fer escola, el mestre amb imaginació, el mestre que es guanya l'autoritat en una escola democràtica, oberta, construïda amb la participació de tots, nens, mestres i famílies. En definitiva, una escola pública per a Catalunya.

Per a Marta Mata recuperar l'escola pública a Catalunya significava recuperar l'escola catalana amb la seva llengua, la seva cultura i la seva pedagogia, per a tots els infants i joves del país sense exclusió. Ben segur que l'amistat de la seva mare, Àngels Garriga, amb Pompeu Fabra, Artur Martorell i Alexandre Galí, i les visites i converses que aquests tingueren amb elles a Saïfores en la dècada dels anys cinquanta, van exercir una influència important en el seu pensament i acció posteriors. El gran consell de Galí «per cap raó no s'han de separar mai els nens» va esdevenir un dels arguments que amb més convicció i força defensà Marta Mata en el debat de la Llei de la llengua en el Parlament de Catalunya. Ara, després de vint anys, crec que la seva intel·ligent i amorosa defensa del «català a l'escola, sí, però amb tots els infants junts» té un clar reflex en la cohesió de la societat catalana.

En realitat, la Llei de la llengua és la culminació de la seva llarga trajectòria de treball en favor de la llengua catalana a l'escola. A l'escola de mestres Rosa Sensat l'any 1965 i a la primera escola d'estiu del 1966, eren molts els mestres que per primera vegada sentien parlar en català en un context fora del familiar. Parlar, llegir i escriure la nostra llengua era un clar desafiament al règim feixista, alhora que imprescindible per a la recuperació de l'escola del país. Defensar el bilingüisme a l'escola en la dècada dels setanta era la manera que el català tingués la possibilitat d'entrar a l'escola, una proposta i una acció pedagògica i política de l'equip de didàctica del català de Rosa Sensat. Posteriorment, i també recollint el pensament de Galí, treballà per la llengua materna com a generadora de cultura.

L'acció de Marta Mata per a recuperar l'escola, la llengua i la cultura catalanes havia començat molt abans. El 1959 fa una primera estada al Bureau International d'Éducation de Ginebra per estudiar el fons del llibre de text. Si calia recuperar l'escola catalana, per estudiar i aprendre eren necessaris uns altres llibres amb continguts nous, amb propostes didàctiques noves i en català. Més enllà del llibre de text, per a la nova escola que es volia crear calien llibres

de literatura per a totes les edats. En aquest camp el treball de Marta Mata també fou pioner i prospectiu, treballà intensament en l'edició de llibres per a infants i joves recuperant els clàssics d'aquí i de fora, i també obrint col·leccions que recollien la realitat del moment, la manera de parlar i de viure. Per conèixer i estimar el català calia disposar d'una àmplia gamma d'estils literaris perquè cada infant pogués trobar el seu, conegués el plaer de la lectura i descobrís el desig de seguir llegint.

Durant aquest període, recull i estudia apassionadament el vocabulari infantil, l'ús dels verbs, dels noms, dels pronoms, dels adjectius, dels articles, el moment en què comencen a dir «nosaltres» en lloc de «jo», quins són els noms propis del moment i quina pot ser la seva influència. D'aquest estudi, el 1961 en surt un primer «Vocabulari bàsic» que serà tingut en compte en la producció de contes i textos per als infants. Poc després d'aparèixer els primers ordinadors, amb el seu germà Josep dissenya un programa informàtic per analitzar textos. No sé d'on podia treure el temps, però va arribar a entrar a l'ordinador lleis, llibres sencers, d'educació d'abans i d'ara, per comparar-ne el lèxic i fer-ne l'anàlisi. Era un plaer escoltar-la i veure com li brillaven els ulls amb cada nova descoberta, una passió continuada al llarg dels anys. El seu darrer estudi sobre vocabulari d'infants i joves, realitzat el 2004 amb les facilitats que aporta la informàtica actual, va ser per a ella una constant font d'inspiració, de reflexió, de combinatòria, de comparació.

Amb el mateix rigor i tenacitat va dedicar molts anys a l'estudi de l'aprenentatge de la lectura. La seva tesi doctoral, inacabada, tracta aquesta temàtica fonamental. Un dia comentava que fer una tesi demana treballar sol, i precisament treballar sola és de les poques coses que no ha sabut mai fer la Marta. Treballar per als altres li anà sempre lligat a treballar amb els altres. Com a bona mestra sabia escoltar per «coconstruir» junts, arrodonint propostes o matisant-les, amb realisme, amb els peus a terra però propiciant el mirar lluny per poder anar més enllà.

Els que hem tingut la sort de conèixer-la de molt a prop sabem com era de forta, de bona, de sàvia, de treballadora, d'amiga. Com va escriure Joan Solà: «amb aquell somris que tenia sempre als llavis, anava fent la feina de base i repartint consells. Les dificultats eren precisament la seva força, allò que fa que una persona es destaquï de la mediocritat».